

Det europeiske fellesskap, norsk sosialpolitikk og det felles arbeidsmarked

Tale av adm. direktør Kaare N. Selvig ved møte for
N.A.F's landssamenslutninger 29. februar i Oslo

Glimt fra møtet med direktør Kaare N. Selvig på talerstolen.

«Det europeiske fellesskap, norsk sosialpolitikk og det felles arbeidsmarked».

Norges forhold til Det europeiske fellesskap rommer en lang rekke aspekter som må tas i betraktning når man ut fra et helhetssyn skal gjøre seg opp en mening om saken. Hensikten med møtet idag er ikke å ta opp til drøftelse alle tenkelige sider ved saken – men å søke å kaste lys over enkelte betydningsfulle områder. Norsk Arbeidsgiverforening arbeider bl.a. med spørsmål innenfor områdene sosialpolitikk og arbeidsmarkedspolitik. Vi har en spesiell plikt til å sørge for informasjon på dette saksområde, og jeg vil i det følgende knytte en del kommentarer til disse emner. Vi har dessuten invitert en representant for Norges Industriforbund, som vil redegjøre for enkelte andre sider av industriens situasjon foran den folkeavstemning vi skal ha senere i år.

I Sosialpolitikken

Romatraktatens målsetting på sosialpolitikens område skulle ikke reise problemer for Norge om vi blir medlem av Fellesskapet. Tvert imot, Fellesskapet har satt seg mål som i alt vesentlig faller sammen med norsk politikk på dette felt. I traktatens innledning understrekes at hensikten med de felles anstrengelser er å sikre folkenes økonomiske og sosiale fremgang og bedre borgernes leve- og arbeidsvilkår.

I artikkel 117 i kapitelet om sosialpolitikken heter det: «Medlemstatene er enige om at det er nødvendig å bedre arbeidstagerens leve- og arbeidsvilkår for derved å muliggjøre en utjevning på et stadig høyere nivå.»

Efter traktatens artikkel 118 skal Kommisjonen ha til oppgave å fremme et nært samarbeid mellom medlemsstatene på det sosiale område, særlig for såvidt angår:

- sysselsetting
- arbeidsrettslovgivning og arbeidsvilkår
- yrkesopplæring og videreutdanning
- sosial trygghet
- beskyttelse mot arbeidsulykker og yrkessykdommer
- yrkeshygiene
- organisasjonsrett og kollektive forhandlinger mellom arbeidsgivere og arbeidstagere.

For dette formål kan Kommisjonen foreta undersøkelser, avgi uttalelser og organisere drøftelser. Kommisjonens viktigste oppgave på det sosialpolitiske område er å være rådgivende. Den sitter inne med en omfattende ekspertise om sosiale spørsmål og utfører stadig omfattende utredningsarbeider som grunnlag for sosiale reformer innenfor Fellesskapet. Overensstemmende med målsettingen arbeides det på denne måte også for en harmonisering av landenes sosialpolitikk. Fellesskapsorga-

nene har imidlertid etter traktaten ingen myndighet til å påtvinge et medlemsland spesielle sosialpolitiske løsninger eller å endre den sosiale lovgivning. En eventuell norsk tilslutning til Fellesskapet vil derfor ikke medføre at noen av våre sosiale ordninger, f. eks. trygdeordninger, faller bort, og vi kan heller ikke tilpliktes mot vår egen vilje å innføre nye prinsipper eller foreta endringer i vår trygde- og sosialpolitikk. Det har vært kritisert at sosialpolitikken i liten grad har vært forhandlingstema. Som det vil forstås, skyldes dette at Norge ikke på dette område støter på særlige problemer.

Beskjeden fremgang.

Fremgangen når det gjelder harmonisering av sosialpolitikken i Fellesskapet har ellers hittil vært meget beskjeden. Norge vil – hvis landet skulle bli medlem – ikke bli presentert for noe ferdig opplegg, men i alt vesentlig få delta i utformingen av den praktiske politikk for å oppnå en målsetting som vi allerede selv har knesatt på vårt hjemlige plan.

Det har også vært uttalt frykt for at en sosialpolitisk harmonisering med EF-landene skulle tvinge frem en reduksjon av de sosiale ydelser i Norge. Det følger av det jeg allerede har sagt at det ikke er noe i Roma-traktaten eller samarbeidet ellers som gjør det mulig å fremtvinge noe slikt. Om et land skulle ønske å satse mer enn de øvrige på det sosialpolitiske felt, har det full anledning til dette.

Opp til oss selv.

Det kan selvsagt hevdes at en sosialpolitisk harmonisering innen Fellesskapet kan virke som en sovepute for sosialt avanserte land, slik at man setter ned tempoet i sin sosialpolitiske fremdrift, fordi man ligger godt an i

forhold til gjennomsnittsydelsene i Fellesskapet. Det er opp til oss selv om vi skal gjøre oss berettiget til en slik kritikk. Den sosiale innsats bestemmes av de enkelte lands myndigheter, og ikke tror jeg at et flertall i Stortinget vil ønske å slippe av i den videre utbygging av sosialpolitikken fordi om vi blir medlem av Fellesskapet.

Vi ligger godt an.

Mange spør: Er det stor forskjell på den sosiale standard i Norge og fellesskapslandene?

Svaret er at vi ligger godt an, men det er feil å tro at vi er et sosialt paradisi sammenlignet med Fellesskapet. Særlig i løpet av 60-årene har veksten i EF-området vært meget sterkt – sterkere enn hos oss – og denne veksten har vært særlig markert i de områder som tradisjonelt var hengende etter. Arbeidstiden er stort sett den samme i fellesskapslandene som i Norge, men vi har flere betalte fridager enn de fleste andre land. Den reelle lønnsstigning har vært større i Fellesskapet enn i Norge i 1960-årene, og de land som på forhånd lå dårligst an har hatt den raskeste vekst.

I 1970 var situasjonen slik når det gjelder totale lønnskostnader pr. arbeidstime:

Norge	kr. 17,78	= 100
Vest-Tyskland	» 16,82	= 95
Nederland	» 14,31	= 80
Belgia	» 14,10	= 79
Italia	» 12,76	= 72
Frankrike	» 12,53	= 70
Storbritannia	» 11,60	= 65
Danmark	» 17,05	= 96

Det er ikke noe som vil binde oss til å føre en lønnspolitikk som er bestemt av forholdene i de øvrige medlemsland. Vi vil fortsatt fastlegge

lønns- og arbeidsvilkårene i frie forhandlinger mellom organisasjonene i vårt eget land.

Verdien av den samlede trygdeinnsats er noe vanskelig å beregne. Der til kommer at landene legger svært forskjellig vekt på ulike trygdetyper. Ifølge OECD (1968) gikk 9,2% av brutto nasjonalproduktet i Norge til trygdepremier, mens tilsvarende tall i fellesskapslandene varierte fra 9,5% til 14,5%.

II. Arbeidsmarkedspolitikken

Det område innenfor den sosiale sektor hvor samarbeidet mellom fellesskapslandene er kommet lengst gjelder arbeidsmarkedspolitikken. Særlig viktige er reglene om et felles arbeidsmarked.

Efter en overgangsperiode i flere etapper er det nå innført et felles arbeidsmarked for arbeidstagere i EF. Dette betyr at en borger av et fellesskapsland kan ta lønnet arbeide i hvilket som helst av medlemslandene på like linje med vedkommende lands egne borgere. Inntil videre er stillinger i offentlig administrasjon og rettsvesen unntatt fra ordningen. Et annet unntak er at enkeltpersoner kan nektes innreise- og oppholdstillatelse av helsemessige grunner eller av hensyn til offentlig orden og sikkerhet.

Vanlig arbeidstillatelse vil ikke lenger være nødvendig. Hvis et arbeidsforhold varer mer enn 3 måneder, skal arbeidstageren av tilflytningslandet tildeles et «EF-oppholdstillatelseskort». Dette skal gjelde minst 5 år. Alt som kreves ved utstedelse av slikt oppholdstillatelseskort er pass og erklæring fra arbeidsgiveren om at han er ansatt hos ham.

Et gyldig oppholdstillatelseskort kan ikke tas fra en arbeidstager hvis han skulle bli midlertidig arbeidsudyktig

på grunn av sykdom, ulykke eller ufrivillig arbeidsløshet. Når oppholdstillatelsen skal fornyes, kan gyldigheten likevel begrenses til ett år hvis arbeidstageren har vært arbeidsløs i tilflytningslandet sammenhengende i minst 12 måneder.

Fortrinnsrett

Det vil fortsatt være adgang for medlemslandene til å ansette personer fra land utenfor EF. Men det er fortrinnsrett for arbeidstagere fra medlemslandene. Dette reguleres slik at stillinger først må lyses ledige innen EF i 18 dager. Hvis stillingene i løpet av denne tid ikke er besatt med arbeidstagere fra EF-området, er det adgang til å ansette borgere fra tredje-land. Hovedregelen er at arbeidskraft fra andre medlemsland skal ha samme fortrinnsrett overfor borgere fra tredje-land som vedkommende lands egne borgere har. Ved siden av lik rett til å ta arbeide skal arbeidstagere fra fellesskapslandene også ha samme rett som landets egne borgere når det gjelder:

lønns- og arbeidsvilkår,
sosiale og skattemessige ydelser,
bistand fra arbeidskontorene,
adgang til skoler,
medlemskap, rettigheter og
stemmerett i fagforeninger,
valgbarhet til arbeidstagernes organer for representasjon i bedriften,
bolig, eiendomsrett til bolig, rett til
å stille seg i boligkø.

En arbeidstager fra et annet fellesskapsland har rett til å ta med seg sin familie, hvis han rår over bolig for familien av en standard som er normal for innenlandske arbeidstagere i distriktet.

Rettigheter overføres.

Opptjente trygderettigheter skal kunne overføres mellom medlemslande-

ne. Trygdeydelsene skal kunne utbetales til de trygdeberettigede der de er bosatt. Som hovedregel dekkes trygdeydelsene av det land hvor hovedpersonen arbeider, både til denne og hans pårørende, selv om de sistnevnte oppholder seg i et annet land.

Trygdeydelsene beregnes etter reglene i det land hvor hovedpersonen arbeider.

Alderstrygd utbetales til den trygdede med forholdsvis andel fra hvert av de land han har arbeidet i.

Når det gjelder det felles arbeidsmarked, er det bred enighet blant myndigheter og arbeidslivets organisasjoner i vårt land om at dette ikke vil skaffe oss særlige problemer. Dette er også grunnen til at vi heller ikke har funnet det nødvendig å ta disse spørsmål opp som tema under Norges forhandlinger i Bryssel.

Påstander på løst grunnlag.

Allikevel spiller dette tema en rolle i debatten foran folkeavstemningen her hjemme. I håp om å skape utrygghet og usikkerhet fremsettes påstander om alvorlige konsekvenser for Norge ved medlemskap i form av masseinnvandring av fremmed arbeidskraft, arbeidsløshet, senkning av lønningene, svekkelse av fagbevegelsen, tvangsflytting av arbeidskraft osv. Disse påstander bygger ikke bare på et usedvanlig løst grunnlag, men er også i strid med sikre kjennsgjeringer.

Skal saken drøftes seriøst, bør man først undersøke om arbeidskraftens fri bevegelighet vil bringe Norge i en situasjon som er forskjellig fra den vi har idag. Svaret blir at forandringene for vårt land sikkert vil bli meget små.

Liberal politikk er ført.

Grunnen er at Norge har ført en meget liberal politikk når det gjelder å slippe utlendinger inn i landet som arbeidstagere. Bortsett fra noen få eksempler av helsemessig og kriminell karakter, har alle som har ønsket det fått anledning til å ta arbeide i vårt land. Dette betyr at vi i praksis har tilbudt et fritt og åpent arbeidsmarked for alle utlendinger, både fra Europa og resten av verden.

La oss dernest se hvilke grupper som hittil har søkt arbeid i Norge. Det viser seg at det *ikke* er folk fra EF, dvs. italienere, tyskere, franskmenn og Be-Ne-Lux-borgere, som i første rekke kommer. Den alt overveiende del er folk fra Norden, samt tyrkere, jugoslaver, spanjere og folk fra nordafrikanske land som Algerie, Tunis og Marokko.

Det dreier seg dessuten totalt sett om et beskjedent antall. Tallet på fremmedarbeidere i Norge har i lang tid holdt seg noenlunde konstant på 16–17 000. Halvparten av disse er fra de nordiske land. Ca. 25% kommer fra land utenfor Vest-Europa. Den siste fjerdedelen kommer fra Vest-Europa, men langt fra alle de ca. 4 000 det dreier seg om kommer fra det nåværende Fellesskap. Svært mange av dem er f. eks. briter.

Det er vanskelig å se at norsk EF-medlemskap skal føre til at Norge fremstår som et *mer* tiltrekkende arbeidsmarked enn det gjør idag. Derfor er det god grunn til å tro at tilsiget i fremtiden vil bli størst fra fjernere, mindre industrialiserte land utenfor Vest-Europa. Denne tilgangen kan vi også som medlem av EF regulere om vi ønsker det.

Netto import.

Situasjonen innen det nåværende Fellesskap er ellers en netto import av

arbeidskraft. Særlig gjelder dette Tyskland, som sysselsetter et stort antall øst-europeere.

Det tradisjonelle overskudd på syd-italiensk arbeidskraft er også redusert samtidig som Nord-Italias industri nu selv sysselsetter det som måtte finnes av ledig arbeidskraft fra sør. Det ser forøvrig ut til at de sosiale og arbeidsmessige kår i de seks EF-land er så gode at arbeidstagere fra disse land i svært liten grad lar seg friste til å flytte fra hjemlandet for å finne ny beskjeftigelse.

De regler som gjelder for det felles arbeidsmarked i Fellesskapet forplikter i første rekke arbeidskraftmyndighetene. Disse plikter omfatter formidling av arbeidskraft samt administrasjon av ordningen med oppholdstillatelse og oppsyn med at reglene ellers virker som de skal.

Det er fortsatt arbeidsgiverne som ansetter arbeidstagerne, og der er ingen plikt for arbeidsgiverne til å ansette utlendinger. Heller ikke kan noen dirigere arbeidskraften. Den frie bevegelse er fortsatt ledet av tilbud og etterspørsel på arbeidsmarkedet.

Hjelp for arbeidstagerne.

Sosial- og arbeidsmarkedspolitikken omfatter selvsagt mange andre spørsmål som jeg ikke har vært inne på.

F. eks. har distriktspolitikken viktige sosiale og arbeidsmarkedsmessige aspekter. Den får jeg imidlertid la ligge idag. Før jeg slutter må jeg allikevel få nevne at en rekke bestemmelser i Roma-traktaten, – som også vi i tilfelle av medlemskap vil få glede av, – tar sikte på å hjelpe arbeidstagerne til å utnytte de muligheter det felles arbeidsmarked gir, og å hjelpe dem som mister sitt arbeid på grunn av den teknologiske utvikling, strukturendringer i næringslivet eller av andre grunner.

Viktigst er vel Det Europeiske Sosialfond, som har til formål å fremme sysselsettingen og arbeidskraftens geografiske og yrkesmessige mobilitet for på den måten å bidra til å øke levestandarden. Fondet gir medlemsstatene støtte i form av dekning av 50% av deres utgifter til sikring av ny produktiv sysselsetting for arbeidstagerne ved yrkesopplæring og tilskudd til flytting og utgifter til sikring av lønn ved midlertidig hel eller delvis arbeidsløshet mens den bedrift de er ansatt i omstiller seg. I 1971 ble bestemmelsene om fondets virksomhet utvidet slik at man nu også kan støtte tiltak for å møte langvarig strukturell arbeidsløshet og undersysselsetting, – utdanning av høyt kvalifisert arbeidskraft så vel som vanlig yrkesopplæring og om-

skolering samt tiltak med spesielt sikte på å føre funksjonshemmede, eldre, kvinner og unge arbeidstagere inn i eller tilbake til arbeidslivet.

Fra fondet ble opprettet i 1960 til utgangen av 1970 er det ydet tilskudd på tilsammen godt over 1 milliard kroner. Bl. a. har ialt ca. 600 000 arbeidstagere fått yrkesopplæring og flyttingstilskudd av fondet, og de land som har hatt det vanskeligst, særlig Italia, har fått mest.

Samarbeid er målsettingen.

Fellesskapets målsetting er samarbeid – ikke forsøk på å dominere hverandre. Hensikten med samarbeidet er å forsøke å organisere seg mer effektivt for å nå det felles mål – bedre kår for alle borgere i våre land. Vårt strev og vår innsats ville ha liten mening hvis vi ikke var innstilt på at arbeidsresultatet – overskuddet – skulle brukes til å fremme sosial rettferdighet og høyere levestandard og livsstandard for alle mennesker. Jeg er overbevist om at denne ånd preger det store flertall av så vel arbeidsgivere som arbeidstagere i vårt land – og også i de land vi forhåpentligvis skal samarbeide nærmere med i fremtiden.

Grøndahl & Søn, Oslo.